

Severský model v Evropské unii: analýza priorit severských předsednictví Rady EU

TIBORA BENETINOVÁ, PETR KANIOK*

**Abstract: Nordic Model in the European Union:
analysis of the nordic EU Council Presidencies's priorities**

Scandinavian countries are frequently associated with so called Nordic model. The article deals with last three EU Council Presidency conducted by the Nordic countries (Sweden 2001, Denmark 2002, Finland 2006) and their political priorities. After reviewing the Nordic model and its components, the article proceeds to the analysis of program priorities of these three presidencies. By comparing the presidencies programs and the key elements of the Nordic model, the hypothesis of relevance of the Nordic model for Scandinavian presidencies is verified.

Keywords: EU Council Presidency, Nordic model, Sweden, Finland, Presidency Program

1. Úvod

Výzkum formování a prosazování politických preferencí členských států v EU představuje poměrně bohatou, a jak poukazují Nathaniel Copsey a Tim Haughton (Copsey a Haughton 2009: 264), také přínosnou část produkce politologického výzkumu evropské integrace. Řada studií¹ se zaměřuje především na vysvětlení vzniku politických preferencí, podle Copseyho a Haughtona k nim lze přiřadit velikost státu, historickou zkušenost, ideologii a další faktory. Podle všeho tedy politické preference členských států EU existují a jsou při formování společných politik přítomny. Otázkou je, jak se konkrétně prosazují.

S přihlédnutím k zaměřením existujících studií (Aspinwall 2002 a 2007) je patrně nejvhodnější arénou prosazování národních preferencí Rada EU a mezivládní vyjednávání obecně, což je vzhledem k nastavení institucí EU logické. Mnohem menší pozornost je v této souvislosti věnována předsednictví Rady EU, byť je řadou autorů považováno za potenciální nástroj politického vlivu (Warntjen 2007, Schalk a kol. 2007, Thomson 2008). Není v tuto chvíli podstatné, zda jde z pohledu EU o jev vítaný, či nikoliv. Faktem je, že předsednická

* Tibora Benetínová je studentkou magisterského stupně oboru Evropská studia na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, e-mail: tibora@mail.muni.cz.

Petr Kaniok je odborným asistentem na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, e-mail: kaniok@fss.muni.cz. Práce Petra Kanioka na textu je součástí plnění grantového projektu Grantové agentury České republiky 407/09/P030 České předsednictví Rady EU: most přes minulost.

země má k nastolení svých představ či své představy řadu nástrojů, které pramení z funkcí předsednictví.² Kromě procedurálních prostředků, vycházejících z administrační a manažerské funkce předsednictví či privilegovaného kontaktu s jinými institucemi EU (a členskými státy), patří k nástrojům potenciálního vlivu předsednictví také iniciace politických priorit. Prostřednictvím programů předsednictví³ může daný stát podle svých preferencí nastolit agendu, kterou považuje za důležitou.

V souvislosti s teoretickým vlivem předsednictví je lákavou otázkou, do jaké míry jej jednotlivé země využívají a co jej (zda vůbec něco) podmiňuje. Je předsednictví nástrojem, který danému státu umožňuje vtisknout směru evropské integrace svou pečeti? Jonas Tallberg (Tallberg 2003: 25–26) hovoří v souvislosti s teorií nastolování předsednické agendy o třech relevantních proměnných – regionální, socio-ekonomické a konstituční. Zatímco regionální proměnná se projevuje preferencí určitých regionů⁴ v závislosti na geografické lokaci předsednické země a je poměrně jasně identifikovatelná a prověřitelná, druhé dvě jsou vytvářeny jemnějšími politickými důvody a okolnostmi. Konstituční proměnnou je myšlen vztah předsednické země k budoucnosti EU, socio-ekonomickou pak jak dlouhodobá, tak krátkodobá socio-kulturní situace v dané zemi, která ovlivňuje například akcentaci jednotlivých politik. Právě v souvislosti se socio-ekonomickými determinanty je konfrontace teorie a reality velmi zajímavá: není daností jako geografická lokace země a není tak proměnlivá, jako může být vztah předsednictví k budoucnosti EU.⁵ Mohou země se specifickým sociálně-politickým modelem prostřednictvím předsednictví přenášet své národní zkušenosti na evropskou úroveň a nastolovat specifickou agendu? Především na tuto otázku se v následujících kapitolách pokusí odpovědět text, který se zaměřuje na význam severského modelu pro formulaci předsednických programů.

Předmětem analýzy jsou tři poslední předsednictví severských států EU, tedy Švédsko, Dánsko a Finsko. Každá země, byť zmíněné státy vykonaly různý počet předsednictví, tak zastupuje rovnoměrný a navzájem srovnatelný díl celku. Skandinávské země jsou ve společenských vědách popisovány jako vybočující z řady a zároveň navzájem podobné v porovnání s jinými státy (Strandberg 2006: 537, Andersen et al. 2007: 14). Daniel Naurin doložil, že zástupci těchto zemí ve výborech Rady EU spolu intenzivně kooperují a jejich preference jsou při formování společné pozice velmi blízké (Naurin 2007: 16).⁶ Jejich výběr je proto přirozený. Rikard Bengtsson, Ole Elgström a Jonas Tallberg navíc dodávají, že severské státy se ideologii blahobytné společnosti pokouší exportovat také do jiných společností (Bengtsson, Elgström a Tallberg 2004: 314). Z vnitrostátního hlediska je patrné, že přestože se pravicové a levicové politické strany v severských státech liší v názoru na míru expanze státu blahobytu, jeho podpora napříč politickým spektrem je v posledních desetiletích konstantně vysoká (Nygård 2006).

Cílem textu je zjistit, zda skandinávské země akcentují při výkonu předsednictví Rady EU prvky severského modelu, a v jejich předsednických programech tak lze identifikovat společnou socio-ekonomickou determinantu. Hypotézou textu je tvrzení, že severský model ovlivňuje politické priority skandinávských států v EU.

Rozsahem textu jsou limitovány prověřované iniciační možnosti předsednictví. Byť procedurální a organizační nástroje sehrávají svou roli, text bude pracovat pouze s předsednickými programy. Volba analýzy obsahu předsednických programů jako lakmusového papírku indikujícího zájem daných zemí o severský model je logická nejen proto, že jde o nejvhodnější

nástroj, ale také proto, že další způsoby nastolování témat (například strukturace programů jednání Rady a jejich nižších úrovní) jsou obtížněji dohledatelné, identifikovatelné a srovnatelné navzájem. Akcentování severského modelu tak bude zkoumáno pouze na programových dokumentech vybraných předsednictví.

Druhou poznámku je nutno učinit v souvislosti s chápáním vlivu. Článek neaspiruje na prověřování toho, co se analyzovaným předsednictvím podařilo či nepodařilo ze severského modelu prosadit, ale co z něj a v jaké podobě nastolila do své agendy. Vliv a akcentace severského modelu jsou tedy chápány ve smyslu položení návrhu či tématu na jednací stůl, nikoliv v jeho schválení a případné realizaci.

V souvislosti se zkoumáním vlivu severského modelu na severská předsednictví je nutno zvolit a provést alespoň orientační test toho, zda případný obsah severského modelu představuje zaznamenání hodnou proměnnou pro formulaci předsednických programů. Proto bude jeho přítomnost prověřena v programu německého předsednictví z roku 2007 a českého z roku 2009. Německo bylo zvoleno jako zástupce vlivného a ambiciózního předsednictví, český případ pak zastupuje menší a méně zkušená předsednictví. Obě kontrolní předsednictví v textu nebudou rozebírána stejně podrobně jako analyzovaná severská předsednictví.

Text je rozdělen do několika sekcí. V první z nich je definován severský model, a to pomocí několika jeho analytických rovin. Následně jsou popsány možné důsledky akcentování jednotlivých analytických rovin severského modelu v programech předsednictví. Po krátkém představení iniciační funkce předsednictví jsou analyzovány jednotlivé programy předsednictví a konfrontovány s definovaným severským modelem. V závěru je zhodnoceno, zda a v jaké míře jednotlivá předsednictví akcentovala principy jednotlivých rovin severského modelu. Dosažené poznatky jsou následně vztaženy k iniciační funkci předsednictví a jejímu významu.

2. Severský (skandinávský)⁷ model

V odborné literatuře se první definice severského či skandinávského modelu objevují okolo roku 1935, kdy se v důsledku velké hospodářské krize meziválečného období rozvinula v severských zemích intenzivní spolupráce napříč politickým spektrem, konkrétně mezi socialistickým a občanským blokem. Výsledkem této spolupráce byl plán, který kombinoval stát blahobytu s výkonnou tržní ekonomikou. Ve skandinávských zemích byl konflikt mezi vlastníky kapitálu a dělnickou třídou nahrazen politickou dohodou, která měla chránit instituce tržního hospodářství, ale současně umožnit ve velkém rozsahu aktivní státní zásahy v oblasti sociální politiky a politiky zaměstnanosti (Lane a Erson 2002: 247). Po druhé světové válce tak severské státy vybuďovaly společenský model, který například Olof Petersson charakterizuje jako „harmonický stát blahobytu“, „třetí cestu“ či „efektivní demokracii“ (Pettersson 1994: 31–32). Za funkční a existující je severský model považován také na počátku 21. století, a to nejen politiky, ale také ekonomy (Becker 2007: 53, Andersen et al. 2007: 13).

Skandinávský model nezahrnuje pouze ekonomiku daného státu, případně jeho sociální politiku, tedy nevystupuje výhradně jako specifický typ veřejné politiky (Pettersson 1994: 31–32). Naopak principy severského modelu se odrážejí ve více úrovních politického i ekono-

mického života severských zemí. Severský model tak představuje specifický typ politického zřízení, což znamená, že skandinávské země jsou schopny rozvinout vlastní způsoby řešení konfliktů a politického rozhodování (Pettersson 1994: 33).

Jednotná definice severského modelu neexistuje, Ann-Cathrine Jungar (Jungar 2002: 405) poměrně trefně poukazuje na to, že se jedná o diskutabilní konglomerát myšlenek. Jednotliví autoři se liší v míře akcentace jeho prvků. Pro účely tohoto textu bude model koncipován v co nejširším pojetí, základem je jeho definování Davidem Arterem (Arter 1999). Vymezeno tak bude pět analytických rovin severského modelu. Na základě tohoto vymezení pak bude možné znaky jednotlivých rovin skandinávského modelu nalézt v programových prioritách severských předsednictví.

2.1 Severský model vládnutí

Severský model vládnutí definuje jako jednu z analytických rovin severského modelu David Arter (Arter 1999: 146–149). Skandinávské země si podle něj několik desetiletí po druhé světové válce držely status malých, stabilních a progresivních demokracií. Ideální typ severského modelu vládnutí podle Davida Artera zahrnuje sedm hlavních znaků.

Prvním z nich je přítomnost dominantní nebo početně silné sociálně-demokratické strany úzce spolupracující s odbory. Druhým fungování umírněného pluralitního stranického systému, ve kterém spolu politické strany efektivně spolupracují. Třetím bodem je konsenzuální přístup k politice, čtvrtým intenzivní zapojení zájmových skupin do projednávání politických problémů. Příznačný je dále centralizovaný systém kolektivního vyjednávání, díky němuž mohou vlády severských zemí úzce spolupracovat na formální i neformální úrovni s organizacemi reprezentujícími hlavní sektorové zájmy, aby tak dosáhly stabilních politických dohod. Role státu při regulaci trhu a zajišťování sociální ochrany je aktivní. Posledním bodem pak je podle Artera personifikace vztahů mezi politickými elitami, která jako vedlejší produkt vede k recipročně pragmatickým řešením.

Rikard Bengtsson, Ole Elgström a Jonas Tallberg (Bengtsson, Elgström a Tallberg 2004: 316) poukazují na další důležitý prvek severského modelu vládnutí, kterým je veřejná transparentnost.

2.2 Severský sociální model

Severský sociální model je druhou analytickou rovinou skandinávského modelu definovanou Davidem Arterem. Ideální typ severského sociálního modelu podle Davida Artera zahrnuje šest hlavních znaků.

Zaprvé, jde o sociální práva, jež jsou vázaná na občanství a nikoliv na participaci na pracovním trhu. Zadruhé, klíčovou oblastí pro poskytování základních služeb je veřejný sektor. Na rozdíl od kontinentálního modelu, kde jsou příjmy převedeny na rodiny, které je poté užívají k nákupu zboží a služeb, v severském modelu je za poskytování základních služeb svým občanům odpovědný stát. Třetím bodem je komplexní sociální zabezpečení poskytované státem, čtvrtým pak veřejný monopol sociálního zabezpečení se službami financovanými prostřednictvím daní. Logicky tak je v systému přítomen silný prvek přerozdělování příjmů a sociální rovnost jako pátý a šestý prvek (Arter 1999: 177–181).

Olof Petersson (Petersson 1994: 33) poukazuje na další důležitý znak skandinávského sociálního státu, a to na plnou zaměstnanost jako nejdůležitější cíl vládní politiky.

2.3 Severský model genderové rovnosti

Christine Ingebritsen odkazuje na vydělení analytické roviny, která se týká charakteristického postavení žen ve společnostech severských zemí (Ingebritsen 1998: 54 a 56). Severské země jsou považovány za průkopnické státy ve zdůrazňování rovných příležitostí mužů a žen a jsou označovány také jako „woman-friendly states“ (státy přátelské k ženám). Důsledkem je skutečnost, že ženy ve skandinávských zemích dosahují v posledních desetiletích stále nezávislejší pozice ve společnosti i v ekonomice těchto států (Kjelstad 2001: 66).

V severských zemích je praktikována tzv. genderově senzitivní veřejná politika. Tato politika zahrnuje nejen integraci žen a matek do pracovního trhu a politického systému, ale i poskytování sociálních služeb, které ze žen částečně snímají břemeno péče o děti. Severské ženy požívají takových výhod jako například státem sponzorované školky či jesle, štedrou proročinnou politikou či právní zárukou chránící participaci žen na pracovním trhu (Vogel 1998).

2.4 Severský model regionální bezpečnosti

Další specifická analytická rovina skandinávského modelu, na kterou odkazuje Christine Ingebritsen, se týká mírové regionální politiky praktikované severskými zeměmi. Byť byla spolupráce severských zemí vždy rozsáhlá, zejména pak v oblasti sociální politiky, tyto země nikdy neustanovily formální spolupráci v oblasti bezpečnostní politiky. Už během studené války vykazovaly skandinávské země tendenci k vyhýbání se konfliktům a politice neutrality (Ingebritsen 1998: 58).

2.5 Severský model ochrany životního prostředí

Podle Rikarda Bengtssona, Ole Elgströma a Jonase Tallberga (Bengtsson, Elgström a Tallberg 2004: 312) je součástí severského modelu také sféra ochrany životního prostředí. Ve skandinávské politice je přítomný silný závazek k řešení otázek ochrany životního prostředí, a to cestou vysokých ambicí a zároveň rozsáhlého konsenzu. Severská kooperace na poli ochrany životního prostředí je založena na principu maximálních ambicí, tzn. kooperující státy se snaží dosáhnout úrovně té země, která má v dané oblasti nejvyšší ambice.

3. Pozorovatelné důsledky akcentace severského modelu v předsednictví

Jaké jsou tedy pozorovatelné důsledky vyřčené hypotézy? Z hlediska severského modelu (lépe řečeno jeho definovaných rovin) a jeho prosazování v politických programech předsednictví lze konstatovat následující:

V souvislosti se *severským modelem vládnutí (první rovina)* platí, že pokud budou vybraná severská předsednictví ve svých programech akcentovat principy severského modelu vládnutí, tedy alespoň ty z nich, které jsou přenosné z domácí politické úrovně na úroveň evropskou,

Lze očekávat podporu konsenzuálního stylu politiky jak ve vztazích mezi jednotlivými institucemi EU, tak v rámci jednotlivých institucí.⁸ Severská předsednictví by měla také nabádat k intenzivnímu dialogu mezi institucemi EU a zájmovými a nátlakovými skupinami, stejně jako podporovat vzájemně výhodná a pragmatická řešení problémů, které se v rámci EU vyskytnou. Tento postřeh se může jevit v kontextu konsenzuálně nastaveného politického systému EU jako banální, ovšem některá předsednictví konsenzuálně a pragmaticky nepostupují. Poukázat lze například na Francii v roce 2000 (Costa, Couvidat a Daloz 2003: 124) či Itálii v roce 2003 (Quaglia a Moxon-Browne 2006: 360–361). Konečně, cílem skandinávských předsednictví by mělo být prosazování vyšší transparentnosti v politickém systému EU.

Akcentování *severského sociálního modelu*⁹ (druhá rovina) skandinávskými zeměmi na evropské úrovni může mít dvě podoby. V prvním případě by mohlo jít o ambiciózní představu, kdy by v oblasti sociální politiky EU vystupovala jako stát vůči občanům EU, stejně jako severské státy vystupují vůči svým občanům, tj. sociální práva by byla vázaná na občanství EU, EU by poskytovala komplexní sociální zabezpečení poskytované, došlo by k zavedení evropské daně apod. Je ovšem nepravděpodobné, že by severské země podobné návrhy zahrnuly do programových priorit svých předsednictví, a to nejen z důvodu, že dosavadní vývoj v oblasti sociální politiky a s ní souvisejících politik (např. vzdělání, výzkum, rozvoj kultury) v rámci EU nevytvořil nadnárodně spravovanou společnou politiku a bylo dosaženo jen koordinace politik prováděných na úrovni členských států, ale i z důvodu přístupu samotných skandinávských zemí k evropské integraci.

Kvůli výše uvedeným důvodům lze spíše očekávat, že akcentování severského sociálního modelu na evropské úrovni může nabýt podoby druhé, a to podpory členským zemím při naplňování jejich sociální politiky ze strany EU. Proto lze spíše v programech vybraných severských předsednictví očekávat podporu prohlubování politiky sociální a hospodářské koheze a/nebo větší přísun financí do strukturálních fondů jako prostředku k vymýcení sociálních nerovností mezi jednotlivými regiony a jejich obyvateli. Akcentování principu sociální rovnosti se může na evropské úrovni odrazit i v aktivitách se silným prvkem solidarity, jako je poskytování zahraniční pomoci a peace-building, o nichž navíc Rikard Bengtsson, Ole Elgström a Jonas Tallberg (Bengtsson, Elgström a Tallberg 2004: 314) hovoří jako o aktivitách pro severské země typických.

Z národní na evropskou politickou úroveň lze přenést i princip dosažení plné zaměstnanosti. Proto by se mezi prioritami mohlo objevit odstraňování překážek volného pohybu pracovníků, důraz na vzdělávání a profesní přípravu mladých lidí, podpora vysokých pracovních standardů, rozvoj programů pro boj proti nezaměstnanosti apod. V otázce daní lze očekávat podporu severských předsednictví úpravám daňových systémů členských států tak, aby podporovaly fungování vnitřního trhu a jednotlivých politik EU.

Stejně jako to činí na domácí politické úrovni, mohou skandinávské země podporovat *genderovou rovnost (třetí rovina)* a podněcovat ženy k zapojování se do společnosti i na úrovni evropské. Téma genderové rovnosti může jako leitmotiv prostupovat různými politikami EU, ať už jde o politiku zaměstnanosti, sociální politiku, vnější a rozvojovou politiku atd. Z tohoto důvodu je možné předpokládat akcentování této roviny severského modelu v programech severských předsednictví v řadě konkrétních bodů, jako je například podpora rovné ekonomické nezávislosti pro ženy a muže, souladu soukromého a profesního života, rovné reprezentace při rozhodování, eliminace genderových stereotypů apod.

Pokud budeme uvažovat v intencích *severského modelu mírové regionální bezpečnosti (čtvrtá rovina)*, můžeme předpokládat, že ačkoliv severské země mohou na evropské úrovni podporovat neformální spolupráci při zajištění bezpečnosti evropského regionu, nebudou zastánci dalšího přesunu kompetencí v oblasti Evropské bezpečnosti a obranné politiky (EBOP) z národních států na nadnárodní centrum. Dle programových priorit však nebude verifikovatelné, zda předsednictví tuto rovinu severského modelu akcentuje. Pokud ji akcentovat bude, tak mezi prioritami bude chybět podpora týkající se posilování EBOP, například ve formě budování evropské armády apod. Ovšem nebudeme moci říci, že tato absence je důkazem akcentování této analytické roviny daným předsednictvím. Pokud se však v programových prioritách objeví výše zmíněná podpora, bude hypotéza o akcentování této roviny skandinávského modelu falzifikována.¹⁰

Pokud budou skandinávské země v programech svých předsednictví akcentovat *severský model ochrany životního prostředí (pátá rovina)*, lze očekávat, že se mezi prioritami objeví apel k řešení otázek životního prostředí. I na úrovni EU se mohou severské země pokusit uplatnit princip maximálních ambicí, který může doprovázet tlak na zvýšení evropských standardů ochrany životního prostředí. Stejně tak mohou klást důraz na přísun většího množství financí z rozpočtu EU na projekty ochrany životního prostředí. Severské země mohou podpořit vznik ohlašovacího a sankčního systému, jaký si vytvořily mezi sebou, v rámci EU.

4. Předsednictví jako iniciátor

Iniciace politických priorit patří z historického hlediska k mladším funkcím předsednictví. K dohodě členských států ES nad tím, že by předsednictví mělo své cíle formulovat do politických dokumentů, došlo až v 80. letech 20. století, přičemž podoba předsednických programů je od této doby předmětem reforem a kritických výhrad. Předsednický stát bezesporu není při určování svých priorit suverénem, několik možností přesto má. Podle Jonase Tallberga (Tallberg 2003: 22–30) existují tři druhy ovlivňování unijní agendy: určování agendy ve smyslu uvádění nových témat do diskuse, strukturace agendy ve smyslu zdůrazňování či zatlačování témat, která již v politické diskusi figurují, a tříbení agendy ve smyslu aktivní práce s tématy politické diskuse.

Určování agendy se ve všech třech zmíněných dimenzích odehrává zejména při formulaci půlročního programu předsednictví, ale i při konkrétních formálních a neformálních schůzkách. Předsednictví tak může určovat agendu koncentrací na problémy, jež předchozí předsednictví opomíjela, a navrhopvat konkrétní opatření v reakci na existující problémy. V souvislosti s genezí předsednických programů (zejména pak programů konkrétních mandátů) pak zřetelnou roli sehrává zejména strukturace již existující agendy. Například v souvislosti s agendou Lisabonské strategie nemá předsednictví prakticky možnost uvést do diskuse nová témata. Metaforicky glosováno, řečeno bylo vše. Na druhou stranu, strukturace ve smyslu zatlačení či upřednostnění konkrétních prvků umožňuje předsednické zemi působit jako pečovatel o danou politiku a zároveň preferovat vývoj v kýžených oblastech.

Tabulka 1: Pozorovatelné důsledky akcentování dle jednotlivých analytických rovin

Rovina	Principy	Možné důsledky akcentování
Vládnutí	<ul style="list-style-type: none"> • dominantní nebo silné sociálně-demokratické strany úzce spolupracující s odbory • umírněný pluralitní stranický systém s efektivní spoluprací stran • konsenzuální styl politiky • pravidelné konzultace se zájmovými skupinami • centralizace kolektivního vyjednávání • aktivní role státu při regulaci trhu a zajišťování sociální ochrany • personifikace vztahů mezi politickými elitami, která vede k pragmatickým řešením • transparentnost 	<ul style="list-style-type: none"> • podpora konsenzuální politiky jak mezi jednotlivými institucemi EU, tak i uvnitř nich • podpora dialogu mezi institucemi EU a zájmovými skupinami • podpora vzájemně výhodných a pragmatických řešení problémů, které se v rámci EU vyskytnou
Sociální model	<ul style="list-style-type: none"> • sociální práva vázaná na občanství • veřejný sektor jako klíčová oblast pro poskytování základních služeb • komplexní sociální zabezpečení poskytované státem • veřejný monopol sociálního zabezpečení se službami financovanými prostřednictvím daní • silný prvek přerozdělování příjmů • sociální rovnost • plná zaměstnanost 	<ul style="list-style-type: none"> • podpora členským zemím ze strany EU při naplňování sociální politiky • prohlubování politiky sociální a hospodářské koheze • větší přísun financí do strukturálních fondů • prvek solidarity (poskytování zahraniční pomoci) • plná zaměstnanost v rámci EU (odstraňování překážek volného pohybu pracovníků, důraz na vzdělávání, podpora vysokých pracovních standardů, rozvoj programů pro boj proti nezaměstnanosti) • podpora úprav daňových systémů členských států tak, aby podporovaly fungování vnitřního trhu a jednotlivých politik EU
Genderová rovnost	<ul style="list-style-type: none"> • rovné příležitosti mužů a žen • aplikace genderově senzitivní politiky 	<ul style="list-style-type: none"> • rovnost mužů a žen • podpora žen při zapojování do společnosti • genderová rovnost jako leitmotiv politik EU
Regionální bezpečnost	<ul style="list-style-type: none"> • absence formálních svazků na poli zahraniční a bezpečnostní politiky • mírová regionální politika • politika neutrality 	<ul style="list-style-type: none"> • absence podpory přesunu kompetencí v oblasti EBOP z národních států na nadnárodní centrum • absence podpory budování evropské armády
Životní prostředí	<ul style="list-style-type: none"> • silný závazek k řešení otázek životního prostředí • princip „nejvyšší možné úrovně ambic“ • systém ohlašování případů poškozování životního prostředí a s ním spojený systém sankcí • stabilní finanční základna 	<ul style="list-style-type: none"> • apel na řešení problémů životního prostředí • snaha o uplatnění principu „nejvyšší přijatelné úrovně ambic“ v rámci EU • zavedení ohlašovacího a sankčního systému v rámci EU • zvýšení financí z rozpočtu EU na ochranu životního prostředí

Zdroj: Autoři

5. Priority předsednictví

Přestože analyzovaná předsednictví probíhala v rozmezí 5 let, což je poměrně krátká doba, jednotlivé dokumenty vznikaly v odlišném formálním kontextu a nastavení předsednictví. Zatímco švédské a dánské předsednictví vytvářelo své programy nezávisle, finské předsednictví se pohybovalo v intencích Víceletého strategického programu Rady pro období 2003–2006, který byl na základě Závěrů ER ze Sevilly prvním realizovaným pokusem EU zajistit předávání předsednické agendy vyšší kontinuitu.

5.1 Švédské předsednictví leden–červen 2001

Program švédského předsednictví byl rozdělen do sedmi kapitol, které jsou představeny níže.

Hned v úvodu svého programu Švédsko představilo tři¹¹ prioritní oblasti svého předsednictví, a to rozšíření, zaměstnanost a životní prostředí (Program švédského předsednictví 2001: 4). Volba hlavních priorit poukazuje na významné akcentování hned několika analytických rovin skandinávského modelu.

První kapitola programu se věnovala plánovanému východnímu rozšíření EU. Hlavní prioritou Švédska bylo přispět k úspěšnému rozšíření unie tím, že učiní aktivní kroky směřující k pokroku v přístupových vyjednáváních. Předsednictví chtělo pracovat také na pokroku v jednáních s Tureckem v rámci předvstupní strategie (Program švédského předsednictví 2001: 6). V podpoře přistoupení nových států do EU lze spatřovat prvek solidarity, konkrétně snahu poskytnout jiným státům výhody, které přináší plné členství v EU.

Druhá kapitola programu se věnovala problematice zaměstnanosti a ekonomického růstu. V této kapitole dochází k výraznému akcentování principu dosažení plné zaměstnanosti v EU. Švédsko deklarovalo své odhodlání vést členské státy EU k tomu, aby formulovaly národní cíle týkající se zaměstnanosti, zaměřující se na dosažení plné zaměstnanosti (Program švédského předsednictví 2001: 8). Problematika zaměstnanosti byla v kapitole rozvíjena z více úhlů pohledu. Předsednictví ve svém programu uvedlo, že má pro něj zásadní význam pojem kvality práce, který zahrnuje např. dobré pracovní podmínky, efektivní a pružnou organizaci práce, rozvoj dovedností apod. (Program švédského předsednictví 2001: 8). Podle Švédska bylo potřeba přizpůsobit nutnosti zvýšit míru zaměstnanosti i evropské systémy vzdělávání. Během svého předsednictví chtěla tudíž země aktivně přispívat ke vzdělávání mladistvých i dospělých, k využívání informačních a komunikačních technologií a rozvoji dalších opatření podporujících celoživotní vzdělávání. Švédsko chtělo při tomto úsilí zdůrazňovat také význam rovnosti pohlaví (Program švédského předsednictví 2001: 9).

Zdůraznění severského sociálního modelu se odráží i ve faktu, že předsednictví hodlalo pokračovat v práci modernizace systémů sociálního zabezpečení EU. V prioritách sociální politiky se objevují i stopy akcentování severského modelu genderové rovnosti, kdy Švédsko zdůrazňovalo význam systémů rodičovského pojištění a nutnosti obecně začlenit aspekty týkající se rovnosti pohlaví do sociální politiky (Program švédského předsednictví 2001: 8). Švédsko vložilo do svého programu i daňovou problematiku a hovořilo o tom, že je nutné vynaložit úsilí k tomu, aby se zabránilo daňovým podvodům a únikům a vytvořila se účinnější pravidla výběru daní (Program švédského předsednictví 2001: 12).

V agendě předsednictví lze zřetelně identifikovat také prvky severského modelu ochrany životního prostředí, a to nejen v oblasti energetiky, kdy hodlalo Švédsko podporovat výrobu elektřiny s využitím obnovitelných zdrojů energie a přechod na ekologicky udržitelný energetický systém, ale i v oblasti dopravní politiky, do které chtělo začlenit ohledy na životní prostředí. Dalšími prioritami předsednictví bylo rozvíjení strategie soustavného začleňování environmentálních hledisek do zemědělské a rybolovné politiky a posílení ekonomicky, ekologicky a sociálně udržitelného lesního hospodářství (Program švédského předsednictví 2001: 12–14).

Kromě již nastíněných priorit patří k věcem, na které se švédské předsednictví chtělo zvláště zaměřit, i diskuse se zaměstnanci a zohledňování zájmů spotřebitelů (Program švédského předsednictví 2001: 11), ve kterém můžeme vidět snahu o zapojení různých zájmů do utváření politiky, tedy jako známku korporativismu typického pro severský model vládnutí.

Ve třetí kapitole je opět kladen důraz na ochranu životního prostředí. Švédsko hodlalo pokračovat v úsilí o začlenění ohledů na životní prostředí do různých oblastí politiky EU. Konkrétně se zmiňovalo o klimatických problémech, rizicích spojených s trhem s chemickými výrobky a nutnosti podřídit celý životní cyklus zboží a výrobků přístupu založenému na ekocyklech (Program švédského předsednictví 2001: 15).

Čtvrtá kapitola se věnovala problematice občanské EU. V tomto úseku lze identifikovat výrazné akcentování severského modelu genderové rovnosti. Předsednictví uvedlo, že hledisko rovnosti pohlaví se musí výrazně promítnout do všech aktivit EU, zejména do politiky zaměstnanosti. Podle něj je jedním z nejdůležitějších cílů politiky rovnosti to, aby ženy a muži měli rovný přístup k zaměstnání, a tak byli ekonomicky nezávislí.

Oblast genderové rovnosti prolíná i sociální tematika, neboť podle Švédska začlenění hlediska rovnosti do všech aspektů politiky zaměstnanosti mimo jiné znamená studovat, jak struktura daňových soustav, soustav dávek a soustav sociálního pojištění podněcuje ženy k hledání zaměstnání, stejně jako znamená odstraňovat neodůvodněné platové rozdíly mezi ženami a muži a přijímat opatření, která zajistí, že ženy i muži budou s to spojit zaměstnání s odpovědností v rodině.

Švédsko dále kladlo důraz na ochranu životního prostředí, když deklarovalo, že se bude věnovat bezpečnosti potravin. Produkce potravin totiž musí být dle něj bezpečná, etická a udržitelná jak z ekonomického a sociálního, tak i environmentálního hlediska (Program švédského předsednictví 2001: 17–18).

Pátý úsek programu byl věnován agendě třetího pilíře. V této kapitole se projevil prvek solidarity spojený s principem sociální rovnosti. Švédsko deklarovalo, že bude na poli společné migrační a azylové politiky klást důraz na zásady humanity, solidarity a právo vyhledávat azyl. Jeho cílem bylo zajistit dobré podmínky pro přijímání uchazečů o azyl ve všech členských státech, zejména pak v případě zranitelných skupin, jakými jsou ženy a děti.

V souladu s prvky severského modelu, také v této kapitole je zmínka o ochraně životního prostředí. Švédsko v odstavcích věnujících se boji proti kriminalitě deklarovalo, že bude věnovat zvláštní pozornost boji proti trestným činům proti životnímu prostředí (Program švédského předsednictví 2001: 19–20).

Hned v úvodu předposlední kapitoly lze zaznamenat akcentování severského modelu, když byly mezi hlavními hodnotami, které mají být EU v mezinárodní oblasti propagovány,

stanoveny mimo jiné i ochrana životního prostředí a rovnost pohlaví (Program švédského předsednictví 2001: 22).

Ve vztazích se třetími zeměmi se prolíná akcentování hned několika rovin severského modelu. Téma ochrany životního prostředí se objevilo jako priorita ve vztazích EU s Ruskem a státy Asie. Odkaz na severský model regionální bezpečnosti v podobě důrazu na mírovou politiku se objevil v podpoře spolupráce s USA a Ruskem v oblasti odzbrojování a nešíření jaderných zbraní. Prvek solidarity byl obsažen ve snaze zaměřit se na prevenci konfliktů a krizový management v oblasti západního Balkánu, v podpoře míru na Středním východě, v Latinské Americe a karibské oblasti, důrazu na prevenci konfliktů a boj proti chudobě v Africe (Program švédského předsednictví 2001: 23–26).

V části věnované EBOP předsednictví deklarovalo, že EU musí zefektivnit svůj postup při řešení krizí a předcházení konfliktů. Švédsko označilo za svůj hlavní úkol implementovat rozhodnutí přijatá Evropskou radou v Nice, z nichž nejdůležitější zahrnovala vytvoření stálých struktur v oblasti EBOP a posílení nástrojů vojenského a civilního krizového managementu EU (Program švédského předsednictví 2001: 22). Snahou o posílení EBOP se tedy Švédsko odklonilo od severského modelu regionální bezpečnosti.

Předsednictví zmínilo, že by měl být zajištěn větší konsenzus v souvislosti s vnější politikou EU, což ukazuje na akcentování konsenzuálního přístupu k politice. Důraz na solidaritu se objevuje zmínkou o posílení pozice EU jako zodpovědného a solidárního aktéra na poli mezinárodních vztahů, a proto se také hlavním bodem rozvojové spolupráce pod švédským vedením měl stát boj proti chudobě (Program švédského předsednictví 2001: 22–23).

Podle Švédska se měla EU více otevřít veřejné kontrole, zmodernizovat a účinně fungovat, což bylo téma poslední kapitoly programu. K tomuto cíli měla dopomoci reforma pracovních postupů v institucích EU, zlepšení přístupu veřejnosti k dokumentům EU a účinné využívání jejich fondů.¹² V závěrečné kapitole programu předsednictví tak lze identifikovat prvky severského modelu vládnutí, konkrétně v deklarování snahy Švédska o podporu transparentnosti EU a zapojení co největšího množství různých zájmů do diskuse o budoucnosti Evropy (Program švédského předsednictví 2001: 27–28).

5.2 Dánské předsednictví červenec–prosinec 2002

Program dánského předsednictví byl rozdělen do pěti kapitol, které pokrývají prioritní oblasti předsednictví.

V úvodní části Dánsko deklarovalo, že jeho předsednictví bude charakterizováno transparentností, a to zejména ve vztahu k projednávání legislativy EU (Program dánského předsednictví EU 2002: 6).

Mottem dánského mandátu bylo heslo „Od Kodaně ke Kodani“, indikující vůli dánské vlády završit během svého předsednictví tzv. východní rozšíření EU.¹³ První kapitola programu se proto logicky věnuje tématu tzv. východního rozšíření EU, jehož úspěšné dokončení bylo hlavním cílem dánského předsednictví. Dánsko chtělo podpořit i pokračování negociačního procesu s Bulharskem a Rumunskem a klást důraz na přibližování Turecka k EU. V podpoře přistoupení nových členských států lze identifikovat prvek solidarity, a to v podobě výhod, které přináší členství v EU. Dánsko zdůraznilo, že jak po kandidátských

zemích, tak zemích členských bude požadována ochota ke kompromisu, což lze vysvětlit jako náznak akcentování principu konsenzuální politiky (Program dánského předsednictví EU 2002: 8–10).

Velká část druhé kapitoly je věnována posílení role EU v boji proti terorismu, což se dalo očekávat vzhledem k tomu, že Dánsko vedlo Radu EU nedlouho po teroristických útocích z 11. září 2001. Předsednictví se dále zabývalo posilováním v oblasti spolupráce policie a soudnictví, spolupráce v trestních věcech a rozvíjení společné azylové a imigrační politiky.

V oblasti společné a imigrační politiky se objevuje akcentování principu sociální rovnosti, neboť Dánsko hodlalo klást zvláštní důraz na integrační politiku. Obyvatelům třetích zemí měl být zajištěn rovnocenný přístup, tzn. měli mít stejné povinnosti a práva jako občané EU. Předsednictví akcentovalo i princip solidarity, když zmínilo svou podporu boji proti chudobě a nutnost unijní diskuse o vztahu mezi redukcí chudoby a migrací (Program dánského předsednictví EU 2002: 10–15).

Sociální agendě se věnuje třetí úsek předsednického programu. V této kapitole nalezneme prvky principu dosažení plné zaměstnanosti. Podle předsednictví by měli být občané členských zemí EU motivováni pracovat více a co nejdéle. Dánsko proto chtělo koncentrovat svou pozornost na to, co členské země dělají pro zvýšení zaměstnanosti. Předsednictví deklarovalo svou snahu zjednodušit strategii zaměstnanosti EU a soustředit ji zejména na zaměstnávání stále většího počtu obyvatel EU (Program dánského předsednictví EU 2002: 16).

Dánsko zmínilo, že by státy měly uvážit úpravu svých daní a sociálních dávek stejně jako pravidla pro odchod z pracovního trhu. Předsednictví vyjádřilo úmysl dále pracovat na dokončení balíku daňové legislativy, který by zajistil financování sociálních systémů členských zemí EU. Účelem daňového balíku bylo pomoci vytvořit v členských zemích EU takové daňové systémy, které by byly oporou vnitřnímu trhu EU.

Předsednictví připisovalo důležitost ustanovení základních společných pravidel pro zdanění energií společně s minimální společnou daní z energií v rámci EU. Argumentovalo tím, že tato opatření napomohou dosáhnout environmentálních cílů EU ekonomicky efektivním způsobem (Program dánského předsednictví EU 2002: 16–17).

Předchozí tři odstavce ukazují na zřetelné akcentování severského sociálního modelu. V prvním z nich je zjevná snaha o dosažení maximální zaměstnanosti, ve druhém a třetím pak o vytvoření takových daňových systémů, které by podporovaly jednotlivé součásti evropského integračního projektu, stejně jako vysoké daně v severských zemích podporují jednotlivé atributy severského sociálního státu. Zřejmě je také akcentování severského modelu ochrany životního prostředí, které se celou kapitolou prolíná. Dánské předsednictví soudilo, že by šetrnost k životnímu prostředí měla být inkorporována do všech politik EU. Chtělo proto rozšířit environmentální snahy zejména v oblastech týkajících se kvality vody, půdy a ovzduší (Program dánského předsednictví EU 2002: 19–20).

V kapitole lze zde objevit i prvek severského modelu genderové rovnosti. V části věnované vnitřnímu trhu totiž předsednictví uvedlo, že bude v jeho rámci pracovat na začlenění principu rovných příležitostí (Program dánského předsednictví EU 2002: 10–18).

Čtvrtá kapitola se věnovala problematice bezpečnosti potravin. V rámci této kapitoly došlo ze strany předsednictví k akcentování severského modelu ochrany životního prostředí. Otázka bezpečnosti potravin se totiž dotýká ochrany životního prostředí. Při produkci potravin by

měla být podporována její ekologická forma a také chráněna rozmanitost rostlin a život zvířat. Totéž lze konstatovat také v souvislosti s rybolovnou politikou. Dánsko totiž kladlo důraz na to, aby reforma daného sektoru splňovala podmínky ochrany mořského prostředí (Program dánského předsednictví EU 2002: 22–23).

Jednou z částí poslední kapitoly je i EBOP, kde předsednictví hned v počátku uvedlo, že se na základě Edinburského protokolu z roku 1992¹⁴ vzdalo svého práva jednat jako předsednictví ve všech případech zahrnujících rozhodnutí v otázkách obrany, a proto v těchto případech bude Dánsko během svého předsednictví zastoupeno následujícím řeckým předsednictvím (Program dánského předsednictví EU 2002: 25).¹⁵

Ve vztahu vůči rozvojovým zemím se objevuje prvek solidarity. Dánsko mělo v úmyslu rozšiřovat možnosti těchto zemí v přístupu na trhy a hodlá aktivně podporovat dosažení cíle OSN, který se týká rozvojové pomoci ve výši 0,7% HDP. V oblasti vztahů se třetími zeměmi dánské předsednictví akcentovalo také otázky ochrany životního prostředí a rovnosti pohlaví (Program dánského předsednictví EU 2002: 27–28). Hodlalo také podporovat země Afriky, Latinské Ameriky a Karibiku, západního Balkánu a Středního východu v budování stabilního míru (Program dánského předsednictví EU 2002: 30–32). Za jednu z hlavních zahraničněpolitických aktivit svého předsednictví ostatně Dánsko označilo Světový summit o trvale udržitelném rozvoji, který se konal v Johannesburgu (Laursen a Laursen 2003: 5).

5.3 Finské předsednictví červenec–prosinec 2006

Oproti švédskému a dánskému předsednictví, jež měla vlastní program, který nebyl závislý na dokumentu s širší ambicí, se finské předsednictví pohybovalo v intencích již zmíněného Víceletého strategického programu Rady pro období 2003–2006. Finsko ji pro rok 2006 specifikovalo společným ročním operačním programem s Rakouskem¹⁶ a následně konkretizovalo tzv. předběžnou agendou předsednictví. Dokument, který de facto plnil roli půlročního pracovního programu, je členěn na dvě hlavní kapitoly, jimiž jsou průřezová témata a politiky EU.

Prvním průřezovým tématem, v němž se odráží severský model, byla budoucnost EU, která byla v kontextu předsednictví spojena zejména se zkoumáním možností týkajících se tzv. evropské ústavy tak, aby mohl pokračovat proces její ratifikace. V rámci tohoto procesu měly probíhat konzultace s institucemi EU a členskými státy (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 1). V tomto bodě je patrný důraz na konsenzuální politiku,¹⁷ což poukazuje na akcentování severského modelu vládnutí.

Pro předsednictví bylo zásadní i zlepšení fungování EU v rámci platného primárního práva, mimo jiné byla zdůrazněna nutnost významnější role národních parlamentů v rozhodování o záležitostech EU, ve kterém můžeme vidět snahu o co nejširší konsenzus ohledně unijních témat.

Dalším průřezovým tématem se stalo rozšíření EU o Rumunsko a Bulharsko a pokračování přístupových vyjednávání s Tureckem a Chorvatskem. V podpoře přistoupení nových členských států můžeme opět hledat prvek solidarity, tedy snahu poskytnout jiným státům výhody, které přináší plné členství v EU.

Ačkoliv jsme hovořili o tom, že hypotézu na úrovni principu aktivních zásahů do trhu budeme pouze falzifikovat, pokud se objeví snaha předsednictví o deregulace, nelze v rámci

finského programu nevyzdvihnout i její verifikaci. Pro Finsko se totiž obecné zlepšování regulací v rámci EU stalo jedním ze zásadních témat. Finsko si přálo zajistit, aby Rada EU inkorporovala principy lepší regulace do své každodenní práce a také lépe využívala posudků Komise k posouzení toho, zda jsou nutné další regulace v konkrétních oblastech (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 3).

Dalším průřezovým tématem, jež reflektuje severský model, se stala transparentnost. Občané EU měli mít podle předsednictví snadnější přístup k dokumentům EU a jednáním jejich institucí. Velký důraz kladlo předsednictví zejména na Radu EU a potenciální zapojení moderní techniky do zpřístupnění jejich jednání širší veřejnosti (Carrera a kol. 2006: 22). Finsko artikulovalo podporu efektivní komunikaci a otevřenosti (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 3). V této souvislosti lze poukázat na vůli zapojit do debaty o evropských záležitostech různé zájmy, a tedy se opět dotýkáme severského modelu vládnutí stejně jako v případě transparentnosti.

Hlavní prioritou předsednictví byla schopnost EU uspět v globální konkurenci. Proto Finsko hodlalo podporovat růst produktivity práce, a to prostřednictvím zlepšování kvality pracovního prostředí (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 4), což jednoznačně ukazuje na akcentování severského sociálního modelu.

Finsko deklarovalo svou snahu rozvinout unijní daňové předpisy, a proto hodlalo pokračovat v reformě systému DPH na poli nepřímých daní a v harmonizaci daňové základny pro účely společného zdanění. Chtělo také zvýšit minimální míru zdanění pro alkohol v rámci EU (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 5). Finsko se tímto do jisté míry přiklonilo k posilování harmonizace daňových systémů členských států EU a k zvyšování daní.

Rozvoj dopravy byl podle předsednictví důležitý nejen pro konkurenceschopnost EU, ekonomický růst a udržitelný rozvoj, ale i vyrovnaný rozvoj regionů. Snahu o vyrovnaný rozvoj regionů lze hodnotit jako akcentování principu sociální rovnosti. V úseku věnovanému dopravě jsou přítomny také prvky severského modelu ochrany životního prostředí. Předsednictví chtělo v rámci dopravní politiky podpořit mimo jiné i Třetí balík pro námořní bezpečnost, který má silný environmentální rozměr. Mimo jiné se jedná o snahu zamezit nehodám lodí, jejichž následkem je poškozeno mořské prostředí. Oproti předchozím balíkům ten třetí zpřísňuje kontroly lodí v přístavech a technické parametry pro plavidla, dává větší nezávislost orgánům odpovědným za vyšetřování nehod a usiluje o zavedení povinného pojištění plavidel (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 5–6).

Akcentování severského modelu ochrany životního prostředí pokračuje i v oblasti energií. Předsednictví deklarovalo, že se bude v této oblasti soustředit na efektivní využití energie a na užívání obnovitelných zdrojů energie (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 7).

Předsednictví označilo zlepšování pracovního prostředí jako způsob dosažení vyšší míry zaměstnanosti a zvýšení produktivity práce. Jeho prioritou byl i pokrok v rozhodování o Evropském fondu pro přizpůsobení se globalizaci,¹⁸ jehož cílem je pomáhat pracovníkům, kteří přišli o svoje zaměstnání následkem globalizace, najít zaměstnání nové. Navíc hodlalo podporovat mobilitu pracovních sil v rámci EU a co nejrychleji implementovat pravidla Nařízení o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 8). Tato prohlášení poukazují jak na akcentování principu dosažení plné zaměstnanosti, tak i principu sociální rovnosti.

Finské předsednictví rovněž chtělo prosazovat implementaci Evropského paktu pro rovnost mužů a žen¹⁹ a dokončit přípravu na ustavení Evropského institutu pro rovnost pohlaví.²⁰ Kromě toho hodlalo nadněst otázku sladění zaměstnání s péčí o rodinu, zejména v souvislosti s rolí mužů (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 8), což můžeme označit za akcentování severského modelu genderové rovnosti.

Během svého předsednictví se Finsko chtělo zaměřit na rovný přístup ke vzdělání. Stejně tak chtělo usilovat o posílení zapojení různých aktérů pohybujících se v mládežnickém sektoru v rozhodovacím procesu. Zde se prolnovalo několik rovin severského modelu. Důraz na kvalitu vzdělání můžeme chápat jako podporu výchovy kvalifikovaných pracovníků a tedy možnost, jak se snažit dosáhnout plné míry zaměstnanosti. Rovný přístup ke vzdělání odkazuje k akcentování severského modelu genderové rovnosti. Snaha o konzultace s různými aktéry z mládežnického sektoru pak ukazuje na princip četných konzultací se zájmovými skupinami.

Finsko se chtělo zaměřit především na boj proti klimatickým změnám a podpořit dosažení cílů EU v oblasti biodiverzity. Hodlalo prosazovat Směrnici o mořském prostředí, která stanovuje jednotné předpisy pro ochranu evropských moří, pracovat na návrzích legislativy týkající se kvality ovzduší a diskutovat o návrzích týkajících se odpadového managementu (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 10–11). Výše uvedené dokládá akcentování severského modelu ochrany životního prostředí.

Finsko mělo v úmyslu diskutovat o ekonomicky, ekologicky a sociálně udržitelné zemědělské politice. Vzhledem k multifunkčnímu charakteru Evropského modelu zemědělství můžeme ve finském zájmu spatřovat prolnutí více rovin severského modelu. V části ekologicky udržitelné zemědělské politiky se skrývají cíle jako zachování tradiční venkovské krajiny, biodiverzita, vysoké standardy pro blahobyt zvířat apod. Z tohoto úhlu pohledu tedy lze hovořit o akcentování severského modelu ochrany životního prostředí. Dimenze sociálně udržitelné zemědělské politiky pak zahrnuje snahy týkající se ochrany životaschopné venkovské společnosti, vyrovnaného regionálního rozvoje a zaměstnanosti obyvatel venkova (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 6).

Akcentování severského modelu ochrany životního prostředí se objevilo v této části agendy i dále, neboť zde Finsko deklarovalo svůj úmysl vést diskuse o Společné politice zdraví zvířat (CAHP) a způsobech, jak ji rozvíjet s tím, že se zaměří na možnosti prevence zvířecích chorob (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 11).

Ve finském programu se objevují i stopy severského modelu vládnutí, konkrétně principu transparentnosti, kdy Finsko deklarovalo svou podporu lepší výměně informací mezi bezpečnostními a soudními složkami a zavedení principu dostupnosti informace ostatním členským státům. Finsko chtělo také postoupit s přípravou rámcového rozhodnutí a pravidel k získávání důkazů od jiných členských států na podporu vzájemného uznání v právní spolupráci (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 1).

V oblasti vnějších vztahů byl kladen důraz na ochranu životního prostředí, a to ve vztahu mezi EU a USA, kde se měl stát hlavní prioritou mimo jiné boj proti klimatickým změnám, vůči asijským zemím, ale také ve vztahu EU k OSN, ve spolupráci s níž mělo docházet k rozvoji mezinárodního environmentálního managementu (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 15–16).

Objevuje se zde i prvek solidarity, Finsko se chtělo zaměřit ve spolupráci s USA na podporu stability oblasti jižní a jihovýchodní Evropy a rozvojovou pomoc zemím Afriky. Hod-

lalo také rozvíjet spolupráci s asijskými zeměmi tak, aby byl zajištěn jejich udržitelný rozvoj (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 15–16).

Finsko vyjádřilo přání nadále vést operace a mise EU, které probíhaly v době jeho předsednictví, a pokračovat ve vytváření kapacit této dimenze včetně kapacit vojenských (Předběžná agenda finského předsednictví 2006: 15), čímž falzifikovalo hypotézu na úrovni severského modelu regionální bezpečnosti.

5.4 Kontrolní německé předsednictví leden–červen 2007

Německé předsednictví bylo prvním mandátem, který se realizoval ve formátu předsednických trojic. Oficiální program německého předsednictví byl představen v prosinci 2006 pod mottem „Evropa – uspějeme společně“. Již v říjnu 2006 ovšem spolková kancléřka Angela Merkel avizovala, že hlavními prioritami bude diskuse o budoucnosti tzv. ústavní smlouvy, oslava padesátiletého výročí podpisu Římských smluv, přiblížení Evropy občanům a důraz na ekonomické a energetické aspekty evropské integrace (Quaglia, Hough a Mayhew 2007: 7). Prioritní témata německého mandátu tedy nebyla s hlavními komponenty severského modelu příliš kompatibilní.

V oficiální verzi programu, která byla představena EP v lednu 2007, byla problematika evropského konstitucionalismu oproti očekáváním mírně upozaděna. Lucia Quaglia, Dan Hough a Andrew Mayhew (Quaglia, Hough a Mayhew 2007: 7) upozorňují především na problematiku francouzských parlamentních a prezidentských voleb, u kterých nebylo vzhledem k nedávné minulosti žádoucí, aby jim ústavní problematika dominovala. Přesto však bylo patrné, že jde o hlavní německou prioritu. Německo poměrně jasně zdůraznilo, že nelze ratifikovat jen některé části z tzv. evropské ústavy, ale budoucí text musí zachovat jejího ducha a logiku (Quaglia, Hough a Mayhew 2007: 8). Předsednický program v této souvislosti avizoval několik konkrétních opatření. Při příležitosti oslav výročí podpisu Římských smluv měl proběhnout v Berlíně slavnostní akt, na kterém měla být podepsána deklarace stvrzující společně uznávané evropské hodnoty. Předsednictví plánovalo iniciaci hlubší a intenzivnější diskusi o ústavní smlouvě mezi členskými státy a na jejím základě vytvoření zprávy Radě EU. Zpráva měla být základem pro rozhodnutí, jakou cestou pokračovat v reformním procesu EU (Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007: 5).

V oblasti ekonomického a sociálního rozvoje EU, což byla další relevantní priorita, se Německo plánovalo soustředit především na cíle Lisabonské strategie, dokončení vnitřního trhu,²¹ zvýšení konkurenceschopnosti průmyslového sektoru i sektoru služeb, posilování výzkumu.²² V oblasti Lisabonské agendy se tak předsednictví soustředilo spíše než na sociální na ekonomické aspekty problematiky, směřující ke stimulaci podnikání. Německé předsednictví si kladlo za cíl také posílení spolupráce ve vzdělání a utvoření vize EU srozumitelné pro evropské občany,²³ především pak zjednodušení a osvětlení evropské administrativy (Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007: 6–15).

Další významnou prioritou Německa byla energetická politika EU. Na jaře 2007 měla EU podle programu ER přijmout Energetický akční plán, jehož hlavním cílem mělo být spolehlivé a k přírodě šetrné zásobování Evropy energií. Německo se chtělo zabývat problematikou efektivnějšího a širšího využívání obnovitelných zdrojů energie. V oblasti ochrany životního prostředí byly prioritou předsednictví kroky k zastavení znečišťování životního prostředí

a klimatických změn. Z konkrétních položek mělo Německo velký zájem na jednání o redukcii vypouštěných emisí a CO₂ (Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007: 8–9 a 15–16). V programu tak lze důrazem na životní prostředí nalézt prvek severského modelu.

Velký význam kladlo Německo ve svém programu na problematiku třetího pilíře. Logický důraz byl položen zejména na migrační politiku, na jejíž efektivitě měla země silný zájem (Kurpas a Riecke 2007: 45). Konkrétně se program zaměřil na podporu spolupráce policejních složek členských států, dokončení Schengenského informačního systému II v nejbližším možném termínu a posílení Evropské agentury pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států EU (FRONTEX) (Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007: 16–20).

Poslední prioritní oblastí programu byla problematika vnějších vztahů EU. Jádrem této oblasti byla stabilita západního Balkánu a důraz na vztahy s Ruskem. Německé předsednictví se výrazně zaměřilo také na agendu Evropské politiky sousedství (ENP). Oproti minulosti bylo Německo mnohem méně zaměřeno na rozšiřování EU, jedinou výjimku, v jejímž případě se předsednictví snažilo o pozitivní posun, tvořilo Chorvatsko (Quaglia, Hough a Mayhew 2007: 8).

5.5 Kontrolní české předsednictví leden–červen 2009

Program českého předsednictví „Evropa bez bariér“ vznikl řadu měsíců, oficiálně byl představen tehdejšími předsedou vlády Mirkem Topolánkem 14. ledna 2009 na jednání Evropského parlamentu ve Štrasburku. Z velkého množství nosných témat zvolilo české předsednictví tři hlavní, jež lze označit za prioritní: Ekonomika, Energetika a Evropská unie ve světě (Pracovní program českého předsednictví 2009: v). Optikou priorit lze uvést, že podobně jako v případě německého předsednictví nejsou se severským modelem zcela kompatibilní a akcentují jiná východiska.

Téma Ekonomika zasadilo české předsednictví do kontextu současné globální hospodářské krize. Česká republika považovala za prvořadý úkol svého předsednictví zabránění prohlubování krize a nastartování hospodářského růstu. Nástroje, které české předsednictví identifikovalo jako efektivní, byly tři: používání existující unijní legislativy a její úprava, podpora vzdělání, výzkumu, vývoje a odstranění překážek, které brání mezinárodnímu obchodu. V této souvislosti program předsednictví poukázal na Evropský plán hospodářské obnovy, který byl přijat v prosinci 2008 za předchozího francouzského předsednictví. Z hlediska konkrétních položek byly prioritními opatřeními programu úprava unijní legislativy ošetřující kapitálovou přiměřenost investičních podniků a úvěrových institucí, dojednání evropské legislativy regulující pojišťovnictví či legislativy upravující činnost ratingových agentur. Druhé opatření, podpora výzkumu, vývoje a vzdělání, se mělo kromě jiného uskutečnit především důsledným uplatněním svobody pohybu pracovníků a služeb. Třetí nástroj, který české předsednictví identifikovalo jako vhodný pro zastavení krize, je liberalizace světového obchodu, spočívající v odstranění překážek, jimiž mohou být například kvóty či cla (Pracovní program českého předsednictví 2009: vi).

Druhým prioritním tématem programu byla Energetika. V této souvislosti české předsednictví považovalo za důležité tři body. V první řadě se jednalo o dokončení Druhého strategického

kého energetického přehledu.²⁴ Druhým bodem bylo dokončení evropské legislativy ošetřující udržování minimálních zásob ropy a ropných produktů. Česká republika v této souvislosti v programu navrhla navýšení povinných minimálních zásob z 90 na 120 dní. Třetím klíčovým bodem byl požadavek na revizi transevropských energetických sítí. České předsednictví vycházelo z předpokladu, že pouze plně dokončený a funkční trh s elektrickou energií a plynem vytvoří v EU předvídatelné a stabilní prostředí.

Za důležitý rozměr druhé priority považovalo předsednictví politiku ochrany klimatu (Pracovní program českého předsednictví 2009: 10–11), čímž naplnilo požadavky severského modelu. Na druhou stranu, jak uvádí Petr Drulák (Drulák 2009: 22), ve spojení „energetika a klima“ měla energetika jasnou preferenci. V oblasti ochrany klimatu bylo snahou českého předsednictví dosáhnout globálně přijatelné dohody o nastavení redukčních závazků, zaměřených na vypouštění skleníkových plynů do ovzduší, po roce 2012, to jest především dosáhnout shody s USA, Indií a Čínou.

Poměrně velký počet dílčích témat obsahovala prioritá Evropská unie ve světě. Tradičně (z pohledu politiky českých vlád vedených Občanskou demokratickou stranou) velký důraz kladlo předsednictví na posilování spojenectví s USA.²⁵ České předsednictví proto považovalo za důležitý intenzivní dialog s představiteli nové administrativy USA v čele s prezidentem Barackem Obamou v klíčových oblastech – hospodářství, již zmíněné problematiky ochrany klimatu a energetiky či spolupráce se třetími zeměmi (například Pákistán, Afghánistán, Rusko). České předsednictví se dále koncentrovalo na přípravu a prohlubování vztahů s postsovětskými státy, a to formou prohloubení východní dimenze ENP. Předsednictví v této souvislosti vychází z provázanosti stabilní energetiky. Dalším zásadním aktérem vnějších vztahů EU je Rusko. V této souvislosti se české předsednictví plánovalo zaměřovat především na sjednocení pozice členských států ve vztahu k této mocnosti s výhledem na vznik nové dohody o partnerství s Ruskem (Pracovní program českého předsednictví 2009: 20–23).

Předsednictví také plánovalo pokračovat v jednáních o rozšíření o země západního Balkánu a o Turecko. Problematika západního Balkánu je České republice tradičně blízká. V případě Chorvatska chtělo předsednictví učinit vše pro to, aby se EU o tuto zemi rozšířila co nejdříve. Pozitivní příklad Chorvatska je z pohledu českého předsednictví nezbytným předpokladem pro udržení evropské perspektivy dalších zemí západního Balkánu.

V pracovním programu předsednictví byly ošetřeny také další politické oblasti. České předsednictví však žádnou z nich relevantně neupřednostnilo, tradiční severská témata navázaná na severský model mnohdy nejsou ani zmíněna. V souvislosti s Lisabonskou agendou kladla Česká republika velký důraz na její ekonomickou dimenzi²⁶ ve smyslu podpory malých a středních podniků, úplnou liberalizaci pracovního trhu či lepší regulace hospodářské soutěže (Pracovní program českého předsednictví 2009: 3–6). Budoucnost Lisabonské strategie byla v programu ošetřena spíše ve formátu diskusního tématu, předsednictví v něm nepřichází s žádným konkrétním návrhem. V podstatě žádná zmínka není v programu o politice rovných příležitostí, další významné severské policy.

6. Komparace severských a kontrolních předsednictví

6.1 Švédsko

Co se týče severského modelu vládnutí, dostalo se mu v programu švédského předsednictví poměrně dost prostoru. Poslední kapitola švédského programu téměř výhradně odrážela tuto analytickou rovinu svým důrazem na transparentnost EU a zapojení různých zájmů do debaty v rámci EU, které se objevuje i v jiné kapitole v souvislosti se zohledněním zájmů zaměstnanců a spotřebitelů. Švédskem byl akcentován i princip konsenzuální politiky, a to zejména v oblasti vnější politiky EU.

Prosazování sociální dimenze severského modelu se objevilo hned v několika kapitolách. Švédsko nejen že kladlo důraz na dosažení co nejvyšší míry zaměstnanosti, ale rozvíjelo tuto problematiku i z hlediska pojmu kvality práce a modernizace evropských systémů vzdělávání. Zohlednilo i daňovou problematiku ve snaze o účinnější pravidla výběru daní a zabránění daňovým podvodům a únikům. Dotklo se také modernizace systémů sociálního zabezpečení. Významné místo zaujalo protežování principu solidarity a sociální rovnosti v oblasti rozšiřování EU, migrační politiky, regionální a strukturální politiky a v boji proti chudobě ve vztahu se třetími zeměmi.

Akcentování skandinávského modelu v rovině genderové rovnosti se objevilo nejen ve snaze zapojit princip rovnosti pohlaví do všech aktivit EU a do vztahů se třetími zeměmi. Ve švédském případě je velmi zajímavé prolnutí sociální tematiky s problematikou genderové rovnosti, a to zvláště zohledněním rovnosti pohlaví v politice zaměstnanosti, sociální politice a vzdělávání. Švédsko zdůraznilo v tomto kontextu potřebu odstraňovat neodůvodněné platové rozdíly mezi pohlavími a přijímat opatření, která zajistí, že ženy i muži budou s to spojit zaměstnání s odpovědností v rodině.

Ačkoliv Švédsko akcentovalo severský model regionální bezpečnosti v rámci vztahů se třetími zeměmi, konkrétně v rámci podpory odzbrojování a nešíření jaderných zbraní, falzifikovalo hypotézu na úrovni této analytické roviny svou podporou posílení EBOP.

Značného prostoru se v programu švédského předsednictví dostalo rovině ochrany životního prostředí. Švédsko chtělo podpořit inkorporování environmentálních principů do mnoha oblastí – energetiky, dopravní politiky, zemědělství, rybolovu, bezpečnosti potravin. Poněkud překvapivě zdůraznilo toto hledisko i v boji proti zločinu, konkrétně v boji proti zločinu poškozujícímu životní prostředí. Ochranu životního prostředí označilo také za hodnotu, která má být podporována ve vztazích se třetími zeměmi.

6.2 Dánsko

Severský model vládnutí se v programu dánského předsednictví odrazil ve dvou zmínkách, a to v důrazu na konsenzus mezi členskými a kandidátskými státy v rámci rozšíření EU a v poukazu na význam transparentnosti politického procesu v EU (Laursen a Laursen 2003: 5).

Naopak sociální model je analytickou rovinou, které byla v programu věnována největší pozornost. Dánsko, stejně jako Švédsko, zdůraznilo princip dosažení plné zaměstnanosti. Věnovalo se také úpravě daní, sociálních dávek a práci na daňovém balíku, který by měl zajistit financování evropských sociálních společností, a podpořilo také zavedení daně z energií. Na-

víc kladlo důraz i na boj proti chudobě a na rozvojovou pomoc. Akcentování principu solidarity a sociální rovnosti se odrazilo i v podpoře rozšíření EU a v důrazu na integrační politiku a rovnocenný přístup v rámci migrační a azylové politiky.

Analytické roviny genderové rovnosti se dostalo méně prostoru. Rovnost pohlaví byla Dánskem zmíněna jako jedna z hodnot, které mají být prosazovány ve vztahu se třetími zeměmi, a krátká zmínka jí byla věnována konstatováním, že předsednictví bude pracovat na začlenění principu rovných příležitostí v rámci vnitřního trhu.

Ochrana životního prostředí byla Dánskem určena nejen jako hodnota, která by měla být akcentována ve vztazích se třetími zeměmi, ale také jako princip, který by měl být inkorporován do všech politik EU. V rámci ochrany životního prostředí se Dánsko chtělo zaměřit zejména na kvalitu vody, půdy a ovzduší. Environmentální tematika byla v kontextu dánského předsednictví začleněna také v oblasti bezpečnosti potravin a rybolovné politiky.

6.3 Finsko

Prosazování severského modelu vládnutí se v programu předsednictví objevilo několikrát. Mezi průřezovými tématy se objevila transparentnost, důraz na konsenzuální politiku v rámci diskuse o tzv. evropské ústavě a většího zapojení národních parlamentů do rozhodovacího procesu. Finsko prosazovalo také zapojení zájmových skupin do rozhodování v EU.

Značný prostor věnovalo Finsko sociální dimenzi severského modelu. Předsednictví se zaměřilo na dosažení vyšší míry zaměstnanosti, na zlepšování kvality pracovního prostředí, lepší mobilitu pracovních sil a růst produktivity práce. Prosazovalo také opatření podporující omezování nezaměstnanosti. Finsko kladlo důraz na harmonizaci daňových systémů členských států pro účely rozvinutí unijních daňových předpisů, stejně jako na koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Princip solidarity a sociální rovnosti se pak odrazil v podpoře rozšiřování EU, vyrovnaného rozvoje regionů, sociálně udržitelného zemědělství a rozvojové pomoci.

Akcentování analytické roviny genderové rovnosti se projevilo nejen ve finské podpoře implementaci Paktu rovnosti pohlaví a ustavení Institutu pro rovnost pohlaví, ale také v podpoře rovného přístupu ke vzdělání a ve snaze otevřít debatu o otázce sladění zaměstnání s péčí o rodinu.

Finsko falzifikovalo hypotézu na úrovni severského modelu regionální bezpečnosti svou podporou posílení EBOP.

Severský model ochrany životního prostředí se v programu předsednictví odrazil mnoha způsoby, např. podporou efektivního využívání energií a užívání obnovitelných zdrojů energie, důrazem na kvalitu ovzduší, ochranu moří, biodiverzitu a prevenci zvířecích chorob. Významným tématem se stal také odpadový management. Finsko také vyjádřilo svou snahu o ekologicky udržitelné zemědělství. Ochrana životního prostředí byla předsednictvím určena také jako hodnota, která by měla být akcentována ve vztazích se třetími zeměmi.

Tabulka 2: Akcentování severského modelu vybranými severskými předsednictvími Rady EU

Rovina	Švédsko	Dánsko	Finsko
Vládnutí	<ul style="list-style-type: none"> transparentnost v EU zapojení různých zájmů do debaty v rámci EU princip konsenzuální politiky v oblasti vnější politiky EU 	<ul style="list-style-type: none"> transparentnost v EU důraz na konsenzus mezi členskými a kandidátskými státy v rámci rozšíření EU 	<ul style="list-style-type: none"> transparentnost v EU důraz na konsenzuální politiku zapojení různých zájmů do rozhodování v EU
Sociální model	<ul style="list-style-type: none"> co nejvyšší míra zaměstnanosti pojem „kvality práce“ modernizace evropských systémů vzdělávání účinnější pravidla výběru daní zabránění daňovým podvodům a únikům modernizace systémů sociálního zabezpečení solidarita a sociální rovnost (rozšiřování EU, migrační politika, regionální a strukturální politika, boj proti chudobě) 	<ul style="list-style-type: none"> plná zaměstnanost úprava daní a sociálních dávek práce na daňovém balíku zajišťujícím financování evropských sociálních společností zavedení daně z energií solidarita a sociální rovnost (rozšíření EU, boj proti chudobě, rozvojová pomoc, důraz na integrační politiku a rovnocenný přístup v rámci migrační a azylové politiky) 	<ul style="list-style-type: none"> vyšší míra zaměstnanosti zlepšování kvality pracovního prostředí lepší mobilita pracovních sil růst produktivity práce pomoc nezaměstnaným v hledání práce harmonizace daňových systémů členských států s cílem rozvíjet unijní daňové předpisy koordinace systémů sociálního zabezpečení solidarita a sociální rovnost
Genderová rovnost	<ul style="list-style-type: none"> zapojení principu rovnosti pohlaví do všech aktivit EU a vztahů se třetími zeměmi prolnutí sociální tematiky s tematikou genderové rovnosti 	<ul style="list-style-type: none"> rovnost pohlaví jako hodnota ve vztahu se třetími zeměmi začlenění principu rovných příležitostí v rámci vnitřního trhu 	<ul style="list-style-type: none"> implementace Paktu rovnosti pohlaví ustavení Institutu pro rovnost pohlaví rovný přístup ke vzdělání otevření debaty o otázce sladění zaměstnání s péčí o rodinu
Regionální bezpečnost	<ul style="list-style-type: none"> podpora odzbrojování a nešíření jaderných zbraní ve vztahu se třetími zeměmi hypotéza falzifikována podporou posílení EBOP 	<ul style="list-style-type: none"> vyloučeno z prověřování kvůli výjimce z obranně-politické dimenze SZBP 	<ul style="list-style-type: none"> hypotéza falzifikována podporou posílení EBOP
Ochrana životního prostředí	<ul style="list-style-type: none"> inkorporování environmentálních principů do oblasti energetiky, dopravní politiky, zemědělství a rybolovu bezpečnost potravin boj proti zločinu poškozujícímu životní prostředí ochrana životního prostředí jako hodnota ve vztazích se třetími zeměmi 	<ul style="list-style-type: none"> začlenění environmentálních principů do všech politik EU kvalita vody, půdy a ovzduší bezpečnost potravin ochrana životního prostředí jako hodnota ve vztazích se třetími zeměmi 	<ul style="list-style-type: none"> efektivní využívání energií a užívání obnovitelných zdrojů kvalita ovzduší ochrana moří biodiverzita prevence zvířecích chorob odpadový management ekologicky udržitelné zemědělství ochrana životního prostředí jako hodnota ve vztazích se třetími zeměmi

Zdroj: Autoři

6.4 Priority kontrolních předsednictví

Srovnáme-li identifikované priority severských předsednictví a jejich konfrontaci s prioritami kontrolních předsednictví, lze poměrně přesvědčivě konstatovat, že specifické programové priority severských států nebyly způsobeny převládajícím trendem v EU. Srovnání tabulky 2 s německým a českým předsednictvím²⁷ vytváří spolehlivou výpověď téměř ve všech analytických rovinách severského modelu.

V rovině vládnutí se jako hlavní diference jeví zřetelný důraz severských předsednictví na zvýšení transparentnosti v rozhodovacím systému EU. Severská předsednictví také ve svých programech zřetelně deklarovala konsenzus jako politickou normu, což o německém předsednictví říct nelze. Ani v českém, v době vytváření studie stále probíhajícím mandátu tento prvek zřetelnou roli nesehrál.

V sociální rovině konfrontace severských a kontrolních předsednictví poukázala na půvab Lisabonské strategie. Její protežování se může na první pohled jevit jako protežování severského modelu. Pohled na konkrétní státy ovšem dokládá, že Lisabonská strategie je pestrým mixem různých tradic sociálních států v Evropě, různé země tedy během svých předsednictví preferují její různé prvky. V případě severských států jsou akcentovány spíše sociální aspekty Lisabonské strategie, jež jsou kompatibilní se severským modelem.

Genderová rovina se ve srovnání analyzovaných severských a kontrolních předsednictví jeví jako nesporná. Ani české, ani německé předsednictví tuto problematiku relevantně nezmiňují. Německé přihlášení se k roku 2007 jako k roku rovných příležitostí lze chápat spíše jako povinný rituál než jako deklaraci skutečných politických úmyslů.

Naopak jako společná se všem předsednictvím, jejichž program byl v textu analyzován, jeví podpora životního prostředí. Byť lze oprávněně poukazovat na fakt, že severské státy jsou v environmentální problematice tradičními lídry a životní prostředí bylo jejich politickou prioritou dávno před vstupem do EU, v této rovině nelze vliv severského modelu označit za převládající. Lépe řečeno, význam ochrany životního prostředí je v současné EU tak konsenzuální oblastí, že nelze předpokládat, že ji libovolné předsednictví neoznačí za jednu z hlavních priorit.

7. Závěr

Po vyloučení vlivu obecného trendu v EU, který doložila stručná komparace severských a kontrolních předsednictví, lze pohlédnout pouze na předsednictví severských států a jejich programy. Optikou všech analytických rovin severského modelu, které byly v úvodu textu prezentovány, nelze konstatovat, že by jej severské státy EU v programových prioritách svých předsednictví bezvýhradně akcentovaly jako celek. Relevantní výjimku představuje bezpečnostní dimenze, kde se očekávané předpoklady nepotvrdily. Dánsko bylo pro svůj statut vyloučeno z prověřování hypotézy, Švédsko a Finsko ji falzifikovaly svou podporou posílení EBOP.

Na druhou stranu, předložená analýza potvrdila, že všechny zbylé dimenze severského modelu byly jak švédským, tak dánským a finským předsednictvím prosazovány zřetelně. S ohledem na skutečnost, že i v rovině bezpečnostní dimenze severská předsednictví posilovala spíše mírové a preventivní části EBOP, lze hypotézu považovat za potvrzenou.

Nelze ovšem konstatovat, že severský model ovlivňuje analyzované země shodně. V dimenzi severského modelu vládnutí platí, že všechna předsednictví nastolovala konsenzuální témata, všechna rovněž podporovala zvýšení transparentnosti v rozhodovacím systému EU. Aktivnější však tato rovina byla u Finska a Švédska, Dánsko za touto dvojicí zaostávalo.

Severský model genderové rovnosti je druhou rovinou, v jejímž nastolování nebylo Dánsko stejně důrazné jako Švédsko a Finsko. Dánsko genderovou rovnost zmínilo v souvislosti se začleněním principu rovnosti pohlaví do oblasti vztahů se třetími zeměmi a vnitřního trhu. Finsko a Švédsko věnovaly této rovině větší pozornost a navíc propojily tematiku genderové rovnosti s tematikou sociální, přičemž u Švédska bylo toto propojení výraznější a hlubší.

Příčiny difference mezi Dánskem na jedné straně a Finskem a Švédskem na straně druhé lze uvádět v rovině hypotéz. První se nabízí v souvislosti s délkou členství daných zemí v EU. Jak téma transparentnosti, tak problematika genderové rovnosti nejsou v rámci EU konsenzuálními tématy. Evropsky „zkušenější“ Dánsko je tedy prosazovalo do předsednické agendy (zvláště v případě genderové rovnosti) s nižší intenzitou než Finsko se Švédskem. Jak transparentnost, tak rovnost pohlaví jsou tradičně silně národní severské priority, jejich preferováním také mohly obě země předsednictví vnitropoliticky úspěšně medializovat a popularizovat.

Druhé možné vysvětlení difference mezi Dánskem a Švédskem a Finskem nabízí odlišný ideový profil předsednických vlád. Jasně danou souvislost ovšem nalézt nelze. Švédské předsednictví administrovala jednobarevná menšinová sociálnědemokratická vláda, finské koaliční kabinet Strany středu, sociálních demokratů a Švédské lidové strany. Dánské předsednictví vykonávala menšinová vláda liberálů a konzervativců. S přihlédnutím ke konzervativně-liberálnímu profilu vlády a faktu, že dánský předsednický kabinet se opíral o podporu populistické Dánské lidové strany, pro kterou není politika rovných příležitostí mužů a žen prioritou, lze vysvětlit pouze zřetelně nižší důraz na genderovou rovnost.

Za nejsilnější (a nejvíce spojující analyzované státy) se optikou předsednictví zdá být sociální dimenze severského modelu. Všechny tři země jej ve svých programových prioritách akcentovaly velmi výrazně. Severská předsednictví věnovala pozornost jak zaměstnanosti, daňovým úpravám a sociálnímu zabezpečení, tak i solidaritě a sociální rovnosti. O něco výrazněji se v rámci této analytické roviny opět profilovalo Finsko, které jako jediné zjevně tíhlo k výrazně supranacionální myšlence, jako je rozvinutí unijních daňových předpisů, což přibližuje EU pozici státu.

Stejně jako sociální dimenze, také rovina ochrany životního prostředí byla v analyzovaných programech zřetelně přítomna. Všechna vybraná předsednictví věnovala environmentální problematice značnou pozornost a snažila se jí prosadit do řady společných politik EU.

Nelze samozřejmě říct, že severská předsednictví (a jejich témata) byla ovlivněna pouze a výlučně severským modelem. Proměnných, jež určují evropskou politiku členské země EU, je celá řada. Na druhou stranu je patrné, že analyzovaný socio-ekonomický determinant sehrál zaznamenání hodnou roli, a lze se domnívat, že signifikantním faktorem bude také při dalších případných předsednictvích severských států.²⁸ Předpoklad, že socio-ekonomické podmínky ovlivňují předsednickou agendu, který vyslovil Jonas Tallberg, tak lze v případě severských zemí označit za platný, byť ne jednoznačný. Severský model (zvláště ve své sociální a environmentální dimenzi) je relevantní také v kontextu evropské integrace a předsednické priority ovlivňuje. Jeho prosazování ovšem výrazně napomáhá aktuální snaha EU vytvářet a realizo-

vat dlouhodobé a komplexní politická opatření typu Lisabonské strategie či politiky ochrany klimatu, jež jsou s podstatou severského modelu výsostně kompatibilní.

Co znamenají dosažené poznatky pro předsednictví obecně? Na úvodem položenou otázku, zda preference členských států ovlivňují nastolování předsednické agendy, lze odpovědět kladně. Předsednictví a s ním související programové dokumenty představuje pro členské státy vhodný nástroj pro signalizaci toho, které politiky a aktivity v EU považuje za důležité a jakým směrem, případně tempem by se měly ubírat. Lze oprávněně namítnout, že 6 měsíců trvající předsednictví nemůže zdůrazněně politiky ovlivnit kýženým směrem (na to je rozhodovací systém v EU skutečně zdlouhavý a komplikovaný). Je ale otázkou, zda je význam a přínos iniciační funkce předsednictví v takto koncipovaném vlivu či zda spíše představuje předsednictví důležitý zdroj vstupů o komplexních preferencích členských států EU. Předmětem politického dialogu a rozhodování se díky rotaci čas od času stávají tradičně z pohledu velkých států okrajová témata. V symbolické rovině tak předsednictví možností rovné iniciace přispívá soudržnosti EU.

Poznámky

1. Stručný přehled dosavadního výzkumu přináší zmíněný článek Nathaniela Copsyeho a Tima Haughtona.
2. Funkce předsednictví detailně rozebírají například Martin Westlake a David Galloway (2004: 334), Ole Elgström (2003: 4–7). V české produkci lze odkázat například na Jana Karlase (2008).
3. V současné době se jedná o osmnáctiměsíční program předsednické skupiny tří zemí a půlroční pracovní program jednoho konkrétního předsednictví.
4. Zřetelná je tato dimenze především v agendě třetího pilíře. Jihoevropské členské země EU tradičně kladou důraz na spolupráci EU například s Afrikou, naopak skandinávské státy tíhnou k preferenci kontaktů s Ruskem. Příkladem může být portugalské předsednictví z roku 2007, které uspořádalo summit EU-Latinská Amerika, naopak finské předsednictví z roku 2006 se koncentrovalo na vztahy s Ruskem.
5. V tomto kontextu je ještě možno učinit poznámku o tom, že proměnou prochází nejen národní politické reprezentace, ale také EU. Evropská integrace nepředstavuje nehybný monolit, její současná podoba není politickým dobrem typu lidských práv, a je tedy jen stěží postižitelné, vůči jaké její ideální představě lze konstituční dimenzi zmiňovanou Jonasem Tallbergem vztahovat, případně jak dlouhou platnost mohou mít takto generované závěry.
6. Ke stejnému poznatku fakticky dospěl Mark Aspinwall (Aspinwall 2007: 99), který při analýze vyjednávání Amsterodamské smlouvy v roce 1997 dospěl k závěru, že v souvislosti s vyjednáváním Finsko podpořilo 57 % návrhů, Dánsko 54 % a Švédsko 56 %.
7. V odborné literatuře se lze setkat jak s termínem severský, tak skandinávský model. V textu jsou proto obě označení používána jako synonyma.
8. V této souvislosti lze samozřejmě namítat, že od předsednictví se konsenzualita očekává „by definition“, a že jde tedy o nefalzifikovatelný předpoklad. Autoři (například Jonas Tallberg, David Metcalfe či Ole Elgström), věnující se teorii předsednictví, ovšem spíše než na podporu konsenzu jako normy politiky v EU (hodnota) poukazují na konsenzuální předsednický styl, který se projevuje především při mezistátním vyjednávání v rámci Rady EU (forma). Ole Elgström a Jonas Tallberg (Elgström a Tallberg 2003: 198) koneckonců poukazují na tři styly předsednického vyjednávání, z nichž za výrazně konsenzuální lze označit jen jeden z nich (věcné vyjednávání).
9. V souvislosti se sociální dimenzí předsednické agendy je nutno zmínit, že ji do značné míry předurčují cíle obsažené v Lisabonské strategii. Jak původní dokument, tak jeho revidovaná verze

ovšem obsahují celou řadu cílů a zasahují do velkého množství specifických politik (vzdělávání, informační společnost, problematika malých a středních podniků). Každé předsednictví si tedy zpravidla vybírá, kterou část Lisabonské strategie upřednostní, protože komplexně se rozvoji všech opatření věnovat nemůže.

10. Ze zkoumání akcentování této analytické roviny v programových prioritách bude vypuštěno Dánsko, a to nejen proto, že se jako člen NATO vzdálilo od jejich principů, ale i kvůli faktu, že má vyjednanou výjimku pro obranně-politickou dimenzi evropské integrace.
11. Čtvrtou prioritou měla být původně rovnost pohlaví, což by severský profil švédského předsednictví ještě více posílilo. Švédská vláda, částečně pro potenciální kontroverzi, kterou v rovnoprávnosti vidí některé jihoevropské členské státy, nakonec od jejího označení za samostatnou prioritu ustoupila a definovala rovnost jako princip, který měl celým programem procházet (Jungar a Svensson 2001: 139–140).
12. Přestože otevřenost EU nebyla hlavním tématem švédského předsednictví, přístup Švédska byl očekáván s velkými nadějemi. Důvodem byl tradičně velmi liberální přístup země k utajování. Například Evropský parlament, stranící větší transparentnosti, viděl švédské předsednictví jako „okno možnosti“ mezi tradičně uzavřenějšími mandáty Francie, Portugalska a Belgie (Bjurulf 2001).
13. První Kodaní je myšlen summit Evropské rady v červnu 1993, kde byla definována tzv. kodaňská kritéria. Druhá Kodaň pak označuje zasedání Evropské rady v této metropoli v prosinci 2002, kde měla být (a nakonec skutečně byla) uzavřena vyjednávání s deseti kandidátskými zeměmi.
14. Edinburský protokol obsahoval výjimky pro Dánsko ze Smlouvy o Evropské unii. Na jeho základě došlo v Dánsku k opakování referenda o schválení smlouvy.
15. Řecko tedy přispělo do dánského programu částí nazvanou Vojenské aspekty. Její zkoumání je však z hlediska článku irelevantní, neboť nejde o Dánskem určené priority a navíc je Dánsko výjimkou ze severského modelu regionální bezpečnosti.
16. Společný operační program na rok 2006 byl představen Finskem a Rakouskem v prosinci 2005.
17. Za projev konsenzuální politiky může být považováno celkové angažmá předsednictví ve vztahu k tzv. evropské ústavě. Finsko velmi dobře pochopilo, že razantní pokrok se od něj neočekává a že má pouze připravit půdu pro následné německé předsednictví, jež si zásadní posun vytklo za hlavní cíl (Ojanen a Vuohala 2007: 23).
18. Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci (EGAF) byl zřízen Nařízením Evropského parlamentu a Rady 1927/ES/2006. Jeho cílem je na základě žádostí jednotlivých členských států (směřovaných k Evropské komisi) napomáhat podnikatelským subjektům (resp. jejich pracovníkům) v případech, kdy se dostaly do existenčních problémů v důsledku globalizace. V polovině prosince roku 2008 zveřejnila Komise návrh na úpravu jeho statutu (COM 2008/867/4), který by obecně vedl k rozvolnění jeho činnosti.
19. Pakt byl přijat na zasedání Evropské rady v březnu 2006 během rakouského předsednictví.
20. Jedná se o agenturu EU, která funguje od roku 2007. Agentura sídlí ve Vilniusu.
21. V rámci dokončování vnitřního trhu německé předsednictví zmiňovalo především přiblížit se plně liberalizaci evropského trhu pro poštovní a telekomunikační služby a hovořilo o přijetí Směrnice o roamingu (Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007: 6).
22. Myšlena byla implementace 7. Rámcového programu pro výzkum a Rámcového programu pro konkurenceschopnost a inovaci.
23. Německo v tomto kontextu hovořilo o státní správě, která je schopna občanům poskytovat kvalitní služby, ale zároveň také o průhledné a pro občany srozumitelné administrativě. Cílem Německa bylo rozšířit možnosti e-government a umožnit občanům co nejpohodlnější styk se státní správou (Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007: 12).
24. Význam přehledu spočívá ve faktu, že by měl obsahovat rozbor střednědobé poptávky a nabídky energie v EU a na jejím základě vytipování vhodných projektů infrastruktury.
25. Petr Drulák hovoří o Občanské demokratické straně jako o „atlantitech“, která preferuje (oproti na počátku předsednictví opoziční České straně sociálně demokratické) vazbu na USA oproti silné identifikaci s EU (Drulák 2009: 10–14).

26. O sociálních aspektech se nezmiňují ani další analytici, například Král 2009.
27. V případě kontrolních předsednictví nemělo smysl komparativní tabulku vytvářet, protože cílem textu není tyto mandáty srovnávat.
28. Dokladem mohou být plánované priority švédského předsednictví Rady EU ve druhé polovině roku 2009. Hlavními tématy budou klima, energetická politika a životní prostředí, zaměstnanost, růst a konkurenceschopnost, bezpečnější Evropa, region Baltického moře a EU jako globální aktér. Fredrik Langdal a Göran von Sydow upozorňují na to, že v případě druhého švédského předsednictví došlo de facto k recyklaci priorit prvního mandátu a jejich zasazení do širšího kontextu (Langdal a von Sydow 2008: 4).

Použité zdroje

Primární zdroje

- Pracovní program českého předsednictví 2009 (Evropa bez bariér).
- Pracovní program německého předsednictví v Radě EU 2007 („Europe – succeeding together“: Presidency Programme: 1 January to 30 June 2007).
- Program dánského předsednictví EU 2002 (One Europe: Programme of the Danish Presidency of the EU, July to December 2002).
- Předběžná agenda finského předsednictví 2006 (Preliminary Agenda for Finland's Presidency of the EU).
- Program švédského předsednictví 2001 (Programme of the Swedish Presidency of the European Union: 1 January – 30 June 2001).

Sekundární zdroje

- Andersen, Torben M. a kol. 2007. *The Nordic Model. Embracing globalization and sharing risks*. Helsinki: ETLA.
- Arter, David. 1999. *Scandinavian Politics Today*. Manchester/New York: Manchester University Press.
- Aspinwall, Mark. 2002. „Ideology and National Preferences on European Integration.“ *European Union Politics* 3, č. 1, 81–111.
- Aspinwall, Mark. 2007. „Government Preferences on European Integration: An Empirical Test of Five Theories.“ *British Journal of Political Science* 37, č. 1, 89–114.
- Becker, Uwe. 2007. „The Scandinavian Model: Still an Example for Europe?“ *Internationale Politik und Gesellschaft* 10, č. 4, 41–57.
- Bengtsson, Rikard; Elgström, Ole a Tallberg, Jonas. 2004. „Silencer or Amplifier? The European Union Presidency and the Nordic Countries.“ *Scandinavian Political Studies* 27, č. 3, 311–334.
- Bjurulf, Bo. 2001. „Öppenheten: framgång backom lyckta dörrar.“ In: *När Europa kom till Sverige. Ordföradeskapet i EU 2001*. Ed. Jonas Tallberg. Stockholm: SNS Förlag, 119–135.
- Copsey, Nathaniel a Haughton, Tim. 2009. The Choices for Europe: „National Preferences in New and Old Member States.“ *Journal of Common Market Studies* 47, č. 2, 263–286.
- Carrera, Sergio a kol. 2006. *Priorities for the Finnish Presidency of the EU July-December 2006*. CEPS Working Document No. 248/July 2006.
- Drulák, Petr. 2009. „The Czech EU Presidency: Background and priorities.“ *Notre Europe Studies and Research* 67.
- Elgström, Ole a Tallberg, Jonas. 2003: „Conclusion.“ In: *European Union Council Presidencies. A comparative perspective*. Ed. Ole Elgström. London/New York: Routledge, 191–205.
- Ingebritsen, Christine. 1998. *The Nordic States and European Unity*. Ithaca/New York: Cornell University Press.

- Jungar, Ann-Cathrine a Svensson, Ann-Carina. 2001. „Jämställdhetspolitiken: e:et som försvann?“ In: *När Europa kom till Sverige. Ordföradeskapet i EU 2001*. Ed. Jonas Tallberg. Stockholm: SNS Förlag, 135–152.
- Jungar, Ann-Cathrine. 2002. „Integration by Different Means. Finland and Sweden in the EU.“ *Scandinavian Studies* 74, č. 3, 397–427.
- Karlas, Jan. 2007. „Předsednictví Rady EU – funkce, cíle, forma a vliv.“ In: *Jak předsedat Evropské unii. Návrh priorit předsednictví ČR v Radě EU v roce 2009*. Ed. Jan Karlas. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 17–33.
- Kautto, Mauno, ed. 2001. *Nordic Welfare States in the European Context*. London/New York: Routledge.
- Kjeldstad, Randi. 2001. „Gender Policies and Gender Equality.“ In: *Nordic Welfare States in the European Context*. Ed. Mauno Kautto. London/New York: Routledge, 66–97.
- Král, David. 2009. *What can be expected from the Czech EU Presidency?* EPIN Commentary No. 2/2009.
- Kurpas, Sebastian a Riecke, Hennig. 2007. *Is Europe back on track? Impetus from German EU Presidency*. CEPS Working Document No. 273/July 2007.
- Lane, Jan Erik a Ersson, Svante. 2002. „The Nordic Countries: Contention, Compromise and Corporatism.“ In: *Political Institutions in Europe*. Ed. Josep M. Colomer. London/New York: Routledge, 245–277.
- Langdal, Fredrik a von Sydow, Göran. 2008. *The Swedish 2009 Presidency – Possible Policy Priorities*. SIEPS European Policy Analysis No 14.
- Laursen, Finn a Laursen, Berenice L. 2003. *The Danish Presidency 2002: Completing the Circle from Copenhagen to Copenhagen*. Zentrum für Europäische Integrationforschung Discussion Paper C123.
- Naurin, Daniel. 2007. *Network Capital and Cooperation Patterns in the Working Groups of the Council of the EU*. EUI Working Paper RSCAS 2007/14.
- Nygård, Mikael. 2006. „Welfare-Ideological Change in Scandinavia: A Comparative Analysis of Partisan Welfare State Positions in Four Nordic Countries, 1970–2003.“ *Scandinavian Political Studies* 29, č. 4, 356–385.
- Ojanen, Hanna a Vuohula, Eero. 2007. „The Finnish Presidency: Efficiency Before Eloquence.“ *Journal of Common Market Studies* 45, ročenka, 17–24.
- Petersson, Olof. 1994. *The Government and Politics of the Nordic Countries*. Stockholm: Fritzes.
- Quaglia, Lucia a Moxon-Browne, Edward. 2006. „What Makes a Good EU Presidency? Italy and Ireland Compared.“ *Journal of Common Market Studies* 44, č. 2, 349–368.
- Quaglia, Lucia; Hough, Dan a Mayhew, Alan. 2007. *You Can't Always Get What You Want, But Do You Sometimes Get What You Need? The German Presidency of the EU in 2007*. SEI Working Paper No 97.
- Schalk, Jelmer; Torenvlied, René; Weesie, Jeroen a Stokman, Frans. 2007. „The Power of the Presidency in EU Council Decision-making.“ *European Union Politics* 8, č. 2, 229–250.
- Strandberg, Urban. 2006. „Introduction: Historical and Theoretical Perspectives on Scandinavian Political Systems.“ *Journal of European Public Policy* 13, č. 4, 537–550.
- Tiilikainen, Teija. 2001. *Finland – An Active Member of the Common Security Policy and Defence Policy* (http://www.etla.fi/files/929_FES_01_4_defence_policy.pdf).
- Thomson, Robert. 2008. „The Council Presidency in the European Union: Responsibility with Power.“ *Journal of Common Market Studies* 46, č. 3, 593–617.
- Wartjen, Andreas. 2007. „Steering the Union. The Impact of the EU Presidency on Legislative Activity in the Council.“ *Journal of Common Market Studies* 45, č. 5, 1135–1157.
- Wurzel, Rüdiger. 2005. *The Role of the European Union Presidency. An Anglo-German Comparison*. University of Hull, Centre for European Union Studies Research Paper 1/2005.